

AZ EGYETEMISTÁK KÖZÖTTI REFORMÁTUS MISSZIÓ ALAKULÁSA A XX. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN

—◀▶—
GYÖRFFY ESZTER

1. MIÉRT SZÜKSÉGES AZ EGYETEMISTÁK FELÉ KÜLÖN MISSZIÓ?

Az *Evangelizáció a felsőoktatásban* volt a 2003-as Pásztorációs Konferencia témája. A tanulmányban az ott elhangzott gondolatok alapján próbálok áttekintő képet nyújtani az evangelizáció teológiai háttéréről. Az evangelizáció kifejezése, és a mai értelemben vett gyakorlása protestáns talajon jelent meg az egyház történetében. Az Evangélium, és annak hirdetése egyidős a keresztyén-séggel (Máté 28,18-20; Márk 16,15). Krisztus missziói parancsa minden korban és szituációban eltérő módon és hangsúlyokkal jelent meg.¹ Az Evangélium hirdetését és terjesztését azonban nem lehet az adott kultúrától elszigetelten kezelni. A felsőoktatás a legsajátosabban kötődik a kultúrához, a kultúra pedig fontos közege az Evangélium hirdetésének.

Gyakorlati szempontból helyes különbséget tenni a keresztyén alapítású és a teljesen világi egyetemek között, noha az egyházi egyetemekről sem gondolhatjuk, hogy annak elsődleges küldetése az evangelizáció lenne.

A keresztyén egyetem azonban már alapításánál fogva is jelzi, hogy számára meghatározóak az evangéliumi normák, amelyeket érvényesíteni szeretne a kultúrákban és civilizációban. Ez a hagyomány a hit és értelem kapcsolatára épült, ennek az egységnek a folytonossága többszörösen megtört a felvilágosodás óta, létrehozva a szekularizált tudományok autonómiáját. Ezért is döntően fontos, hogy milyen szellemiséggel és milyen hitvallási nézetekkel hagyják el a fiatalok az egyetemet és főiskolát. Ez főleg a XIX. század vége és XX. század eleje óta meghatározó probléma. Ekkortól nőtt meg a világi egyetemek karain tanuló hallgatók száma, akik később tanárokként, ügyvédeként, orvosokként, azaz a társadalom értelmiségeiként, példaképpül szolgálhattak.

A XX. század elején, az 1910-es népszámlálás alapján, Budapesten 7143 volt az egyetemi hallgatók száma;² az 1940/41-es tanévben 4622-en iratkoztak csak

¹ Terjedelmi okok miatt itt a teljes történeti áttekintést mellőzöm.

² Illyefalvi I. Lajos: *Tíz év Budapest székesfőváros életéből a világháború után*, 430-431.

be.³ Napjainkban több százezen járnak a magyar egyetemekre és főiskolákra. A felsőoktatásra is igaz a megállapítás: tömegoktatássá vált. Egyházunknak tehát különös figyelemmel kell fordulnia a fiatal felnőttek csoportja felé, mert a számuk sem elhanyagolható.

A fiatalok többsége nem a lakhelyén jár egyetemre, kiszakadva a családi és gyülekezeti közösség védett kereteiből és a fő- és nagyvárosok kulturális, és társadalmi sokszínűségével találják szembe magukat.⁴ Ebben az információ áradatban az Egyház és az általa adott „válasz” az élet nagy kérdéseire „csak” egy a sok közül.

2. AZ EGYETEMI MISSZIÓ KIALAKULÁSA ÉS KEZDETEI EGYESÜLETI KERETEK KÖZÖTT

A XIX-XX. század fordulóján a protestáns belmisszió képviselői próbáltak lehetőséget és teret adni az egyetemi hallgatóknak az akkor divatos egyesületi formák között az Evangélium meghallására és a keresztyén közösség megélésére. Ezeknek áldásos és nagyszabású szolgálatához az egyes felekezetek vezetői (némi állami segítséggel) egyetemi (missziós) lelkipásztorokat állítottak; és ezzel teremtették meg a lehetőséget, hogy gyülekezetté válhassanak a hallgatók. A „gyülekezetiség” jelei már a II. világháború ideje alatt érezhetőek. Áldásos folyamatnak tekinthető, hogy az egyetemisták között a gyülekezeti gondolat megerősödött, mivel az 1945 utáni kommunista vezetés az egyesületeket tiltotta be először.

2.1 Az egyetemi misszió ökumenikus jellegű egyesületi keretek között

Londonban, 1844-ben G. Williams megalapította a *Young Men's Christian Association*nt, a *Keresztyén Ifjúsági Egyesületet*, amelynek célja: fiataloknak fiatalok által hirdetni az Igét.⁵ Az 1855-ös párizsi konferencián fogalmazták meg céljukat, amelyet a Svédországban létrehozott *World's Student Christian Federation* (WSCF – *Keresztyén Diákok Világszövetsége*) is elfogadott.⁶ Maclean,

³ *Magyar Statisztikai Évkönyv*, 214.

⁴ 1941-es felmérés szerint fővárosi hallgatók 37%-a vidéki volt, a többség közülük nem kollégiumban lakott. Sőt, voltak, akik annyira nyomorult körülmények között tanultak, hogy ágyrajárok voltak. In: *Magyar Statisztikai Évkönyv*, 214.

⁵ Robert Riedel: *Keresztyén Ifjúsági Egyesület Vezérkönyv – Vademecum*. Bp., Herold I., 1995.

⁶ A Párizsi Alapnak nevezett és gyakran idézett hitvallásos alapelv: „A Keresztyén Ifjúsági Egyesületek célja egy szövetségbe gyűjteni azokat a fiatalokat, akik Jézus Krisztust Megváltójuknak

a szervezet küldötte, 1904 őszén járt Magyarországon;⁷ az ő missziójának hatására az idősebbik *Szilassy Aladár* elnökletével megszerveződött a *Magyar Evangéliumi Keresztyén Diákszövetség* (MEKDSZ);⁸ törvényes megalakulására azonban csak John Mott, WSCF-titkár 1909-es budapesti látogatása után került sor.⁹ A Szövetség titkára Victor János lett, akit 1913-ban református lelkésznek is említenek a korabeli források.¹⁰

A Keresztyén Ifjúsági Egyesületek Nemzetközi Bizottsága anyagi támogatásának köszönhetően 1920 decemberére a szövetség Budapesten saját épülethez jutott.¹¹ A Diákok Háza kollégiumként és tudományos műhelyként is működött. A tudományos munka mellett komoly vallásos lelki élet is folyt: „a budapesti evangéliumi diákcsoportok közös rendezésében minden vasárnap fél 12-től fél 1-ig istentisztelet jellegű diákáhitatot tartanak a Sas-kör nagytermében. 1921. május 1-jén volt az első. Később a Hársfa-uccai diákotthonban van időnkint hasonló kezdeményezés leginkább az Otthon lakói számára.”¹²

2.2 Az egyetemi misszió református egyesületi keretek között

A századfordulón a *Bethlen Gábor Körök* mozgalma a főiskolás ifjak közti evangéliumi és egyháztársadalmi munka első kísérlete.

A *Bethlen Gábor Körök* alakuló közgyűlését 1901 novemberében a Lónyay utcai Gimnáziumban tartották. A mozgalom elindító *Megyericsy Béla* református teológushallgató, *Miklós Elemér* joghallgató, valamint műegyetemisták voltak. A kezdeményezéshez sok neves értelmiségi, református egyházi vezető és arisztokrata adta a nevét, mint például Szász Károly, Petri Elek püspökök, Bartha Miklós újságíró, Thaly Kálmán, Bánffy György gróf, a Teleki és Bethlen grófok.¹³

Az alakuláskor egy 35 fős bizottságot alakítottak meg, amelynek tagjai a későbbiekben az ügyeket intézték, és az egyes karokon a Körök munkáját szervez-

és Istenüknek vallják a Szentírás szerint, és akik hitükkel és egész életükkel tanítványai kívánnak lenni, és együttműködnek azért, hogy Isten országa terjedjen a fiatalok között.”

⁷ Olyan egyetemi városokban, ahol már volt egyetemi kör: Budapesten, Debrecenben, Sopronban, Pápán, Eperjesen, Nagykőrösön

⁸ Kiss Sándor: *Ifjúsági munka a magyar református egyházban*, Bp., 1941, 59.

⁹ Páll László: *Bethlen Gábor Körök. Országos Magyar Protestáns Diákszövetség. Magyar Evangéliumi Keresztyén Diákszövetség*. In: *Református ifjúsági egyesületek és mozgalmak Magyarországon a XX. században*, szerk.: Tenke Sándor. Bp., 1993, 105.

¹⁰ Bucsay Mihály: *A protestantizmus története Magyarországon 1521-1945*, 252.

¹¹ *Diákvilág* 1922. február, XII. évf. 1–2. szám. 3–6.

¹² Kiss Sándor: *Ifjúsági munka a magyar református egyházban*, Bp., 1941, 66.

¹³ Bethlen Gábor Kör I. Alakuló közgyűlés 1901. november 1. IV. Pont ZS. L. 25. fond 2. doboz

ték.¹⁴ A fővárosi Kör alapszabálya az alábbiakban fogalmazta meg a mozgalom célját. „A Kör célja a budapesti egyetemek és főiskolák hallgatóit Bethlen Gábor hazafias, vallásos és tudományos szellemében egyesíteni, erkölcsi és anyagi szempontból minden kínálgató módon támogatni s bennük a protestáns öntudatot ébresztve és fejlesztve odaadni, hogy tagjaiból hasznos polgárok váljanak a Haza, a protestáns egyházak, a társadalom javára.”¹⁵

A körök tevékenységének csak egy része volt a misszió, és a vallásos nevelés. A köröket irányító állandó hat. albizottságból csupán egy foglalkozott a misszióval.¹⁶ Kiss Sándor egyetemi lelkész 1941-es művében, az *Ifjúsági munka a magyar református egyházban*, így írt róluk: a „Bethlen Gábor Körök, a budapesti ref. ifjúság egyes diákszövetsége s a teológiai ifjúság bibliaolvasó összejöveteleket tart minden pénteken este 1/2 8 órai kezdettel az Akadémia nagytermében.”¹⁷

Bár a mozgalom a református fejedelem nevét viselte, és alapvetően a református egyetemisták felé fordult, jó kapcsolatokat épített ki az evangélikusok egyetemista szervezetével, a Luther Szövetséggel.

A századfordulós, inkább kultúrkeresztyénnek mondható Bethlen Gábor Körök munkájával szemben, a *Soli Deo Gloria Szövetség* legfontosabb célja, hogy a missziójuk eredményeként tudatos, hitvalló értelmiségi fiatalok épüljenek be az Egyházba. Az első világháború és annak következményeire sokan keresték a választ. A magyar reformátori hagyományokon elindulva 1921-ben Siófokon konferenciára összegyűlt harminc református (teológus) diák, akik arra jutottak: hogy a történelmi tragédiák sora azért következhetett be, mert a nemzet elhagyta Isten Igéjét. Így született meg az elhatározás ezekben a diákokban, hogy olyan szervezetet hozzanak létre, amelynek célja úgy szolgálni, ahogyan Pál Timóteuszhoz írt levelében is olvasható: „Vállald velem együtt a szenvedést, mint Jézus Krisztus jó katonája.” (2Tim 2,3). A fiatalok hivatalosan 1924 júliusában nyilvánították ki szándékukat, hogy a „[...] törvényes formák megtartása mellett megalakítják a *Magyar Református Diákok Soli Deo Gloria Szövetségét*.” Munkájukat engedélyezték, sőt állami támogatásban is részesültek. A *Soli Deo Gloria* Diákszövetség (SDG) tagjai a négy magyarországi református teológia ifjúságából kerültek ki. Céljukként a középiskolás korú fiatalok hitvallásos nevelését tűzték ki.

¹⁴ A hét kart (jogi, bölcsész, orvos-gyógyszerész, mérnöki és építész, gépész és vegyészi, teológiai, állatorvosi) 5-5 fő képviselte. Budapesti Bethlen Gábor Kör I. Alakuló közgyűlés 1901. november 1. IV. pont ZS. L. 25. fond 2. doboz

¹⁵ Budapesti Bethlen Gábor Kör Alapszabálya 7.§ ZS. L. 25. fond 2. doboz

¹⁶ Továbbá: irodalmi vagy kulturális, segélyügyi vagy diák-szociális, pénzügyi vagy gazdasági, társadalmi és propaganda, sportügyi. Budapesti Bethlen Gábor Kör Alapszabálya 67.§ ZS. L. 25. fond 2. doboz

¹⁷ Kiss 1941, 57.

2.3 A Soli Deo Gloria Diákszövetség és az egyetemi lelkészek kinevezése

1928-ra a középiskolások mellett egyre jelentősebbé vált az egyetemista korosztály szerepe az SDG Szövetségben. Az első balatonszárszói konferenciát ebben az évben egyetemistákkal és főiskolásokkal együtt szervezték, s velük alakították ki a *Szövetség Elvi Programját* is. Ugyancsak 1928-ban jelentek meg az SDG hirdetőtáblái Budapesten a Bölcsészkaron, a Műegyetemen, a Horthy Kollégiumban, a Protestáns Menzán, a közgazdasági és jogi fakultásokon.

Az SDG elnöksége 1933-ban a Református Egyetemes Konvent Missziói Bizottságánál kérvényezte, hogy a Református Egyház missziójának „szervezetileg és szorosabban” része lehessen, mint eddig.¹⁸ Dr. Kádár Mihály a Szövetség elnöke és Dr. Kovács J. István a Szövetség védnöke a beadványukban így érveltek, miután bemutatták az eddigi szolgálatuk eredményeit: *„Látva a sajtó mérhetetlen hatását a felsőbb tanulmányokat végző ember lelki fejlődésére is, Szövetségünk lapja: az Új Magyarország a legmodernebb külsőben bátoraktivitással képviseli az evangélium üzenetét az élet minden területén. Ma különösen nagy szükség van erre a munkára. Minden egyházát és hazáját szerető magyar református embert mélységesen megdöbbenett azoknak a sorozatos kommunista összejöveteleknek a felfedezése, amelyek kiáltó bizonyosságai annak, hogy a szervezet hitelenség milyen sátáni módon végzi romboló munkáját a magyar intellektuel ifjúság között. Tanárokat és tanítókat, orvosokat és ügyvédeket, középiskolás kisdíjakot és az életbe kilépni készülő egyetemi polgárokat egyaránt hálójába akarja keríteni az eszközeivel nem válogató nemzetközi szervezet, amely sem Istent, sem hazát nem ismer. [...] a magyar református diákok Soli Deo Gloria Szövetsége munkáját elvileg a magyar református egyház hivatalos munkájának elismerni és a gyakorlati és a részletkérdések céljából vegyes bizottságot kiküldeni.”* Végezetül azt kéri, hogy a Szövetség főtítkári munkakörét betöltő missziói lelkészt az egyetemes konvent saját missziói lelkészének ismerje el, ahogyan azt a Keresztyén Ifjúsági Egyesület Református ágánál is teszi.¹⁹

Az említett vegyes bizottság hatékony munkájának köszönhetően a Konvent az 1934/35-ös évre elkészített missziói munkatervében már kiemelten támogatja az SDG tevékenységét. 1936-ban három konventi (ifjúsági) missziói lelképásztori állást hoztak létre: a középiskolák alsó és felső négy osztályát látogató diákok, illetve a főiskolások pásztorolására.²⁰ *„A Református Egyetemes Konvent főiskolás missziói lelkésze a főiskolások és egyetemi hallgatók evangelizálásának szol-*

¹⁸ Dunamelléki Református Egyházkerület Közgyűlés jegyzőkönyve 1933. május 5. 306. pont

¹⁹ Dunamelléki Református Egyházkerület Közgyűlés jegyzőkönyve 1933. május 5. 306. pont

²⁰ Magyarországi Református Egyház Egyetemes Konventjének jegyzőkönyve 1934. április 17–18. 72. szám. 3. pont.

gálatában áll. E szolgálatot két irányban végzi: 1. Az általános diákevangélizáció keretében. 2. A főiskolás kollégiumi munka vonalán a *Soli Deo Gloria* keretein belül.²¹ Erre a feladatra a külföldi ösztöndíjáról hazahívott Kiss Sándort nevezték ki.

Az egyetemisták körében végzett lelkészi szolgálat megszervezése hasonló módon folyt az evangélikus egyházban is. Bizonyos együttműködés is megvalósult a két felekezet között. A Dunántúli Evangélikus Egyházkerület vezetősége a református egyház vezetőivel egyetértésben, 1937 decemberében kérvényt juttatott el a kultuszminisztériumhoz: „*az ifjúság nevelésének és valláserkölcsei irányításának az iskolákban is szükséges ellátása nem tekinthető befejezettnek az ifjúságnak a középiskolából való kikerülésével. Annak, hogy ez a munka az egyetemeken és a főiskolákon is folytattassék, fokozott jelentőséget ad az a körülmény, hogy ma minden ki nem próbált új eszmeáramlat elsősorban az ifjúságot iparkodik a maga befolyása alá vonni [...], hogy az ifjúság az egyetemeken és a főiskolákon se hagyassék valláserkölcsei továbbnevelés és irányítás nélkül.*”²² A minisztérium elfogadta a kérelmet, így mód nyílt a protestáns egyetemi lelkésziségek megszervezése.²³ Az ígért államsegélyre azonban 1940-ig várni kellett.

3. AZ EGYETEMI MISSZIÓ TÖRTÉNETE 1936-1950

3.1 Az egyetemi lelkészek szolgálata jelentések tükrében

Kiss Sándor egyetemi lelkész minden budapesti egyetemen és főiskolán tudott kapcsolatokat kiépíteni a hallgatókkal, illetve szolgálni. Az egyetemi lelkész 1938-as jelentésében az egyetemi istentiszteleteket, a bibliaköröket és a világnézeti szemináriumokat emelte ki.²⁴ A következő évben (1938/39-es tanév) Kiss szolgálata egyre intenzívebben terjedt ki a vidéki egyetemisták felé is, látogatta a beteg diákokat is. Kiss fontosnak tartotta, a vidékről a fővárosba került egyetemisták pásztorolását, számukra külön teaesteket szervezett, továbbá imaalkalmakat tartott. Jelentésében megemlítette, hogy a már végzetek és most még diákok számára közös alkalmakat lehetne szervezni, ezzel is segítve a jelenlegi hallgatók hitbéli és világnézeti nevelését. Jelentését azzal zárta, hogy szolgálatához több munkásra és időre lenne szükség.²⁵ Az egyetemi lelkész felvetette egy

²¹ 2. sz. melléklet az 53/1936.számú konventi határozathoz

²² Mózessy Gergely: *Egyetemi lelkésziségek Magyarországon a XX. század első felében*, Bp., 1997, 51. 23 Mózessy 1997, 52.

²⁴ Dunamelléki Református Egyházkerület Közgyűlés jegyzőkönyve 1938. április 27. 30. pont

²⁵ Dunamelléki Református Egyházkerület Közgyűlés jegyzőkönyve 1939. április 19. 33. pont

főiskolás református diákház építését is. A közgyűlés az ötletet jónak tartotta, de anyagi források hiányában elvetette.²⁶

1939 őszére az egyetemi lelkipásztori szolgálat már egy személynek teljesíthetetlenül sok lett, így a Budapesti Egyházmegye november 11-ei közgyűlésén foglalkozott annak a kérdésével, hogyan lehetne még egy főiskolás lelkészi állást megszervezni. Az egyházmegye a Konvent kérését figyelembe véve intézkedett egy második főiskolai lelkészi állás betöltéséről, amelynek a költségeit részben az egyházmegye, részben a Kálvin téri Egyházközség állta. A Konvent 1939 őszétől ideiglenesen, majd az 1940/41-es tanévtől véglegesen még egy missziói lelkészi állást szervezett; melyet Vatai László lelkészt töltött be.²⁷ Kiss Sándor ezek után kifejezetten a vidéki egyetemek hallgatóival foglalkozhatott. Az új szolgálati rendnek megfelelően Kiss Sándor az 1940-es esztendőben főleg vidéken szolgált, jelentése szerint 79 alkalommal.²⁸ Szolgálatát az egyetemi istentiszteletek tartásán kívül, előadások, értekezletek tartásából, csendesnapok szervezéséből és vezetéséből, pásztori látogatásokból, a végzetek és az érettségizők látogatásából állt. Az új, még ideiglenes egyetemi lelkész, Vatai László Budapesten az egyes fakultásokon összesen 141 bibliaköri alkalmat tartott, 8 istentiszteletet és hat csendesnapot vezetett, rendszeresen látogatta az internátusokat.²⁹

Kiss Sándor az 1942-es konventi közgyűlésen jelentett utoljára, mint konventi főiskolás lelkész. Itt beszámolt arról, hogy mely vidéki városokban folyik jelentős misszió az egyetemisták között. Kiss Sándor 89 alkalommal látogatott vidékre ebben a tanévben. Szomorúan jelentette, hogy a főiskolásokra már nem minden esetben jut elegendő figyelem. Kiemelte, hogy a Bethlen Gábor Kör, az SDG és A Pro Christo főleg a főiskolás lányok között nagyon hatékony, továbbá Kolozsváron az IKE.³⁰ Ekkor jelentette be Kiss Sándor, hogy a Budapesti Egyházmegye egyetemi lelkészévé választották. 1942. február 25-én lemondott konventi megbízatásáról, s helyére március 1-től Vatai László lépett.³¹

Vatai László egyetemisták közötti szolgálatában, kiemelten fontosnak tartotta, hogy a leendő értelmiség világnézete (politikai elköteleződése) felelősségteljes és az egyházzal szemben elkötelezett legyen. Ennek jegyében 30 alkalommal tartott világnézeti előadást, 23 evangélizációt. Rendszeresen megtartotta a

²⁶ Dunamelléki Református Egyházkerület Közgyűlés jegyzőkönyve 1939. április 19. 47. pont

²⁷ Budapesti Református Egyházmegye Közgyűlés jegyzőkönyve. 1940. június 14. 12. pont

²⁸ Az alábbi városokban: Debrecen, Szeged, Pécs, Sárospatak, Pápa, Nagykőrös, Sopron, Kassa, Magyaróvár, Keszthely, Kecskemét, Nyíregyháza.

²⁹ Dunamelléki Református Egyházkerület Közgyűlés jegyzőkönyve 49. pont

³⁰ Dunamelléki Református Egyházkerület Közgyűlés jegyzőkönyve 1942. május 7., 278. pont

³¹ Dunamelléki Református Egyházkerület Közgyűlés jegyzőkönyve 1942. május 7., 335. és 336. pont

karonkénti bibliorákat, és istentiszteleteket. 42-szer látogatott vidékre.³² Vatai közéleti aktivitása az 1943/44-es tanévre erősödött.³³

3.2 Az egyetemi misszió sarokkövei: istentiszteletek, bibliakörök, előadások, Szárszó

Az első Egyetemi Istentiszteletet, a *Református Diákmozgalom* cikke szerint, az SDG székház nagytermében tartották 1937. február 7-én: „Olyan jó volt látni, hogy az első alkalommal annyian voltunk az istentiszteleten, hogy méltán indíthattuk el budapesti református egyetemi és főiskolai hallgatók gyülekezetét. Szabó Imre, a budapesti református egyházmegye esperese, aki az igehirdetést ez alkalommal végezte, felhívta a diákok figyelmét arra, hogy legyenek diáktestvéreik között ennek a gyülekezetnek munkásai. Milyen jó érezni azt, hogy a budapesti református egyházmegye, amellyel egyetemben ezeket az istentiszteleteket most már vasárnaponként rendezzük, mindjobban odaáll mellénk az ifjúsági evangelizáció támogatására.”³⁴

Az istentiszteletekre – amelyekre csak az egyetemi szorgalmi időszakokban került sor – ismert igehirdetőket hívtak meg, de az egyetemi lelkészek is gyakran szolgáltak. A vasárnapi istentiszteleteket jól kiegészítették a szerda esténként tartott előadások és vitaestek, amelyek neves előadók közreműködésével, legtöbbször az igehirdetés témájával összhangban, református hitvallásos alapon keresték a választ a fiatalok kérdéseire.

Az egyetemi istentiszteleteket – melyeknek ekkoriban 120-150 állandó résztvevője volt – az SDG Szövetség nagytermében (Kálvin tér 8.) fél 12-kor tartották. A fordulatot az 1943/44-es tanév jelentette, amikor az épülettel szomszédos Kálvin téri Egyházközség befogadta az egyetemi istentiszteleti alkalmakat, és biztosította a hallgatók számára a helyet a változatlanul vasárnap fél 12-es istentiszteleteken. A helyszínváltoztatást az a meggondolás indokolta, hogy az SDG-mozgalmat még nem ismerő egyetemisták és főiskolások inkább elmentek templomi istentiszteletekre, mint az egyesület székházába. „Másképp magam a jeles templomépület, az a tudat, hogy ott állandóan folyik a többi istentisztelet is, erősíthette a résztvevőkben, a külön ifjúsági istentisztelet 'gyülekezetszerűségét', az egyház egyeteméhez való tartozásuk tudatát.”³⁵

³² Dunamelléki Református Egyházkerület Közgyűlés jegyzőkönyve 1943. május 20., 289 pont

³³ Dunamelléki Református Egyházkerület Közgyűlés jegyzőkönyve 1944. május 4., 67. pont

³⁴ Református Diákmozgalom 1937. február 14.

³⁵ Kiss Sándor főiskolai lelkipásztor jelentése a Budapesti Református Egyházmegye Közgyűlésén. 1944. június 16.

1938–1945 között aktuális kérdésekkel foglalkozó (pl.: 1940 tavaszán az igehirdetések arra keresték a választ, mit tehet, vagy mit kell tennie egy keresztyén fiatalnak a háborgó politikai helyzetben), valamint egy-egy bibliai részt magyarázó istentiszteleti sorozatokat is indítottak (pl.: 1939 tavaszán: Boldogmondások, Máté 5, 1–11). 1937 tavaszán az istentiszteletek a kor égető politikai és társadalmi problémái mellett, a fiatalokat izgató egzisztenciális kérdésekre is próbáltak biblikus választ adni. A következő félév sorozata a *Deus dixit* címet kapta; az Isteni Kijelentés csodálatosságát és egyben titokzatosságát vizsgálták a meghívott lelkészek.³⁶

A háború utolsó évében az egyetemi istentiszteletek alkalmait körülbelül ezren látogatták rendszeresen. Ez az akkori fővárosban tanuló református felekezetű egyetemi és főiskolás hallgatói létszám felét jelentette.³⁷

Már 1930-tól alakultak bibliakörök vagy más témájú összejövetelek az orvostanhallgatók, a mérnök-, a jogász-, a bölcsész-, a közgazdászhallgatók között és az iparművészeti, továbbá a testnevelési főiskolán.

Szerda estéék sorozatában közéleti személyiségeket, (írók, költők, stb.) hívtak meg, hogy hitükről, hivatásukról tegyenek bizonyosságot. Ezek az alkalmak áhítattal kezdődtek, és közös beszélgetéssel zárultak.

3.3 Az egyetemi lelkészek helyzete 1945–1950 között

A megszállás és az ostrom miatti kényszerszünet után, már 1945 februárjában tartottak bibliaórákat a fővárosban a fiatalok részére. Az SDG és ezen belül az egyetemi misszió sok fiatalnak nyújtott vigaszt ezekben a hetekben az Evangélium hirdetése által. Nagy gondot jelentett a helyhiány és a nehéz információáramlás. Jelentésében, ebben kért segítséget Kiss Sándor 1945 őszén. Kérte, hogy az egyházmegye segítsen nyomdát találni a hirdetések kinyomatásához, hogy a hallgatók értesülhessenek az alkalmakról.³⁸

1945-től Vatai László, majd Kiss Sándor egyetemi lelkipásztorok az egyházi ifjúsági ügyek irányítására hivatalos beosztásban a Vallás- és Közoktatásiügyi Minisztériumba kerültek. A fővárosban tanuló egyetemisták és főiskolások lelkigondozója Kulifay Gyula lett; aki, előbb segédlelkészként, később egyetemi lelkészként, egyben a SDG Szövetség internátusainak felügyelője is volt.³⁹ Kulifay

³⁶ A Református Élet című hetilapban megjelent hirdetések alapján.

³⁷ Kiss Sándor egyetemi lelkipásztor jelentése a Budapesti Református Egyházmegye Közgyűlésén. 1944. június 16.

³⁸ Budapesti Református Egyházmegyei közgyűlés jegyzőkönyve 1945. október 19., 17. pont

³⁹ Denke Gergely: A Soli Deo Glória Szövetség (SDG) megalakulása és belső élete In *Református*

jelentése szerint az egyetemi istentiszteleteken tele van a Kálvin téri templom, és a hétközi alkalmak (előadások és evangélizációk) látogatottak. „*A bibliakörök csaknem az összes főiskolán megindultak.*”⁴⁰ Kulifay szerint egy lelkésznek 3 egyetem 12 karán, 5 főiskolán és 15-20 internátusban lehetetlen érdemben szolgálnia. Szemben a katolikus egyházzal, ahol minden egyetemen van egy pap. Kulifay szerint a reformátusoknak is kellene még 2-3 lekipásztor erre a misszióra.⁴¹

1946 decemberétől Orgoványi György lelkész is az SDG-ben szolgált, (1947. márciustól, mint Református Egyetemes Konvent egyetemi lelkésze). Így az 1946/47-es tanévben Kulifayval már ketten látták el ezt a missziót Kiss Sándor irányítása alatt.

1947 és 1950 között az ő vezetésével az egyetemi gyülekezet, melynek már volt saját presbitériuma is, jelentős missziós munkát végzett a fővárosban tanuló egyetemi és főiskolai hallgatók körében. A vasárnap délelőtti Kálvin téri istentiszteleteken szinte mindig megtelt a templom, ezeken az alkalmakon nemcsak a fiatalok, de a helybeli gyülekezet tagjai is rendszeresen vettek részt. A diktátúra erősödő nyomására 1949. december 17-én a Soli Deo Gloria közgyűlése „önként” felszámolta a szövetséget, de az egyetemi gyülekezet még körülbelül két esztendőn keresztül, nem hivatalosan, „működött”. 1950-ben Orgoványi György lemondott egyetemi lekipásztori tisztségéről.

Ezt követően csaknem négy évtizeden át, legálisan, semmiféle diákokkal foglalkozó tevékenység nem folytatható a református egyházban.

Egyetemi lelkészek névsora

dr. Kiss Sándor (1939–1942); dr. VATAI László (1942–1945); KULIFAY Gyula (1945–1946); ORGOVÁNYI György (1947–1950); KOVÁCH Tamás (1994–1996); TARR Zoltán (1996–2001); ÓDOR Balázs (2001–2002); SIBA Balázs (2002–2003); ÉDES Árpád (2003–2007), GYÖRFFY Eszter (2004-), VESZELKA Tamás (2008-)

ifjúsági egyesületek és mozgalmak Magyarországon a XX. században. szerk.: Tenke S. és Horváth E., Budapest, MRE, 1993, 145-233. kül. 217.

⁴⁰ Budapesti Református Egyházmegyei közgyűlés 1946. október 10., 24/II pont

⁴¹ Budapesti Református Egyházmegyei közgyűlés 1946. október 10., 24/II pont